

מקומה של החמלה בהוראה

אורית גמרמן, אוניברסיטת תל אביב, orit3004@gmail.com

רקע: הסבל הינו חלק בלתי נפרד מחיי האדם, כולל צעירים החווים מנעד חוויות סובייקטיביות לא-נעימות. חוקרים בחנו את משמעויות החמלה כלפי הסבל בעבודה, תקדימיה ותוצאותיה וחידדו את מאפייניה הייחודיים. אולם, בעוד שהיקף המחקר בתחום החמלה בעבודה עודנו מוגבל יחסית, ישנה כמות עדויות מצטברת על חשיבות החמלה בארגונים וכן נימוקים מבוססים לטובת התמקדות בתחום זה במחקר הארגוני כיום, משום שהסבל הבלתי-נמנע שנוצר במסגרת ארגונים דורש מענה אקדמי.

מטרות: המחקר ביקש לבחון את מקום החמלה בעבודת-המורה הואיל והיכולת לחוש את כאב הזולת חיונית לעבודה עם ילדים.

שיטה: המחקר התבסס על 14 ראיונות מובנים-למחצה עם שישה מורים ושמונה מורות שעובדים בבתי-ספר תיכוניים של אוכלוסיות ממעמד סוציו-אקונומי נמוך, המלמדים מגוון נושאים, והנחשבים על-ידי עמיתיהם כחומלים.

ממצאים: נמצא שחמלה מורכבת משני שלבים: זיהוי מצוקת התלמיד והתנהגות חומלת, והיא מתבטאת כלפי מקורות סבל שונים. נתוני המחקר הצביעו על זיהוי הזירות והמצבים הדורשים התנהגות-חומלת: מצוקה בבית-התלמיד, מחלה-כרונית, כישלון-אקדמי, חרדת בחינות, אלימות או תלמידים בעלי-צרכים חינוכיים מיוחדים. כמו כן, זוהו הגורמים המשפיעים על ביטוי חמלת-המורה בהוראה: רקע-אישי, ניסיון תעסוקתי, יחסים קרובים בין מורה-תלמיד, מנהיגות-חינוכית ועוד. הממצאים הצביעו על השלכותיה הקונסטרוקטיביות של התנהגות חומלת של המורה להנעת תהליך ההוראה: התנהגות זו מהווה תשתית ליחסי אמון המלבים מוטיבציה לימודית בזכות הסרת עכבות וחסימים ותורמת להצלחה לימודית. ההתנהגות החומלת תורמת להרגשת מיצוי המורה כחלק מה'אני' הפרופסיונאלי שלו. עם זאת, הומלץ למנן התנהגות זו ולהימנע מ'טוטאליות' בשל אי-יכולת להתנתק מהעבודה הנובעת ממינון עוֹדף של אכפתיות.

תרומות ומחקרי המשך: חמלה תוארה כחלק ממסוגלות מקצועית. מומלצת הכשרת מנהלים עתידיים לעודד מורים להתנהג בחמלה כחלק-מתפקידם "הטבעי". ראוי שהאחראים לחינוך יספקו למורים זמן ומרחב לזיהוי הסבל כמו פגישות אישיות ובקבוצות קטנות כחלק מלוח-זמנים בית-ספרי רשמי, משום שאינטראקציות אלו הכרחיות לזיהוי סבל. רצוי שמחקרים עתידיים ימשיכו לחקור גורמים לחמלה ויבחנו דרכים להרחבתה לתלמידים במצוקה, בפרט הפניית מאמצים אמפיריים לבחינת היבטי חמלה על האווירה בבית-הספר ופיתוח היכולת לחוש חמלה בקרב מורים.